ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра хореографії

ДИНАМІЧНІ ВІДТІНКИ. ПОЗНАЧЕННЯ ТЕМПУ ТА ХАРАКТЕРУ ВИКОНАННЯ. АГОГІКА.

лекція для студентів І курсу факультету фізичного виховання

з дисципліни

«Теорія музики»

Склала: викладач Зайдель Т.В.

«Затверджено»
на засіданні кафедри
хореографії
Протокол №_____ 2013 р.

Зав. каф., доцент,Кандидат педагогічних наук Сосіна В..Ю.

ЛЬВІВ 2013

ПЛАН

1. Вступ.
2. Темп.
3. Агогіка.
4. Динаміка.
5. Динамічні акценти. Артикуляція.

Вступ

На рубежі XVI — XVII століть мензуральну ритміку змінила нктова ритміка. Змінилося і значення темпу, який став відображати нове ставлення до часу в музиці. Тривалості та їх співвідношення втрачають однозначність. Механічний, рівний «темп руки» поступився місцем «афекту душі» (Монтеверді). Виникла необхідність у словесному позначенні темпу. У XVIII столітті встановлюється співвідношення між словесними позначеннями темпу і реальною швидкістю звуків у конкретному музичному творі.

2. Темп.

Темп — це швидкість розгортання звукової тканини музичного твору в процесі його виконання. Темп зумовлений змістом, характері їм та жанром музики.

Постійний темп твору або його частини позначається здебільшого італійськими термінами, які використовуються з XVII століття. Для уточнення темпу використовують *метрономічні* позначення. (Метроном (від гр..— міра,— закон) — прилад, маятник якого рівномірно відбиває необхідну кількість ударів за хвилину. Найбільш відомим є метроном Мельцеля (1816 р.).) Вони виставляються на початку твору біля італійського терміна, якщо він є, і вказують, якій кількості ударів метронома за хвилину відповідає зазначена тривалість. Темпи у порядку збільшення швидкості діляться на повільні, помірні та швидкі.

	Італійський термін	Транс-крипція	Значення	Метроном
Повільні темпи	Огауе	граве	Широко, дуже повільно	44-52
	Ьаг§о	лярго	Помірно,	54-63
	Асіа^іо	адажіо	протяжно	50-58
	Ьаг£пеі.1о	ляргетто	Важко, поважно, стримано	40-48
Помірні темпи	Апсіапіе	анданте	Помірно, повільно	58-72
	Апйапііпо	андантіно	Швидше ніж повільно	72-88
	Мосіегаїю	модерато	Помірно швидко '	80-96
	АНе^геііо	аллєгретто	Пожвавлено	92-108
Швидкі темпи	А11е§го	аллєгро	Швидко	120-144
	УіуО, Уіуасе	віво,	Жваво	168-192
	Ргевіо	престо	Дуже швидко	184-200
	Ргезіізніто	престіссім	Надзвичайно швидко	192-208

Спочатку ці терміни позначали характер музики. Так, A11egro означало весело, і лише потім стало означати швидко. Інколи для визначення темпу користуються назвами п'єс, що мають традиційно сталу швидкість. Частіше використовуються словосполучення *в темпі менуету, в темпі вальсу, мазурки, полонезу* та інші.

3. Агогіка.

Поряд з позначеннями постійних темпів широко використовуються терміни, що вказують на їх посилення або послаблення.

Додатки до постійних темпів

Італійський термін	Транскрипція	Значення
рій тозйо	пью моссо	більш
тогЬо	мольто	дуже
аззаі	ассаї	досить
роззіЬіІе	поссібілє	як
соп *хаоіо*	кон мото	рухливо
поп ігорро	нон троппо	не дуже
поп Іапіо	нон танто	не так
зетрге	семпре	завжди
росо	поко	трохи
росЬеШпо	покеттіно	трішечки
тепо тоззо	мено моссо	менш рухливо

При виконанні твору велике значення має точний та рівний темп. Але виразність і художня довершеність окремих фрагментів, фриз та пасажів вимагає часом відхилення від основного темпу.

Такі відхилення називаються *агогікою* . Поступова зміна темпу може бути як у бік прискорення, так і уповільнення.

Позначення зміни темпу

	Італійські терміни	Транскрипція	Значення
Для прискорення	ассеїегапйо	аччелєрандо	прискорюючи
	апітапйо	анімандо	пожвавлюючи
	зігеШз	стретто	стисло
	зігіпдепсіо	стрінджендо	стискуючи
Для уповільнення	гііепиіо	рітенуто	затримуючи
	гНагсІапсІо	рітардандо	з запізненням
	гаїїепіапсіо	ралєнтандо	уповільнюючи
	а11аг§апао	аляргандо	розширюючи

У партитурах темп виписується над верхнім нотоносцем, а також над струнно-смичковою групою, над верхнім рядком хорових партій, над партіями фортепіано та солістів.

Крім італійських позначень, у виданнях для широкого кола любителів музики, а також у педагогічній літературі темп нерідко записують рідною мовою.

4. Динаміка.

Динаміка у музиці пов'язана з гучністю звука. Різноманітність художніх образів потребує різної гучності. Зміни гучності звуків називаються *динамічними відтінками.* Для їх позначення використовують літери, слова та графічні знаки.

Літерне позначення утворилося від скорочення італійських слів.

Динаміка

	Італійсь	Транскрипці	Значення
Постійна звучність	ріапо	(р) — п'яно	тихо
	ріапіззіто	(РР) —	дуже тихо
	тегго ріапо	(тр) —	не дуже тихо
	іогіе	(£) — форте	ГОЛОСНО
	їогіізвіто	(її) —	дуже голосно
	ШЄ220	(ті) —	не дуже
Посилення звучності	СГЄЗСЄПСІ	крещендо	посилюючи
	сгезсепсіо	крещендо	посилюючи
	росо а росо	поко а поко	мало-помалу
	рій їогіе	п'ю форте	голосніше
Послаблення звучності	тепо іогіе	мено форте	менш голосно
	(іесгезсепсіо	декрещендо	послаблюючи
	сіітіпиепсїо	дімінуендо	затихаючи
	зтоггапсіо	сморцандо	згасаючи
	тогепйо	морендо	завмираючи

При записі динамічних відтінків літери часто поєднують із словами. Графічні знаки, що показують зміну динаміки, називають *вилками.* При посиленні звука виставляється пряма вилка з літерним позначенням. При послаблені звука виставляється зворотній знак. При незначних коливаннях звучності не всі вилки супроводжуються літерним позначенням динаміки. Якщо посилення звука триває кілька тактів, застосовують словесні терміни. А в межах одного-двох тактів

користуються графічними позначеннями динаміки. Вони більш наочно вказують на межі динамічних змін.

У вокальних творах з текстом динаміка виставляється над партією соліста чи хору. В інструментальних творах — під партіями.

5. Динамічні акценти. Артикуляція.

Зміна гучності звуків може бути поступовою або раптовою.

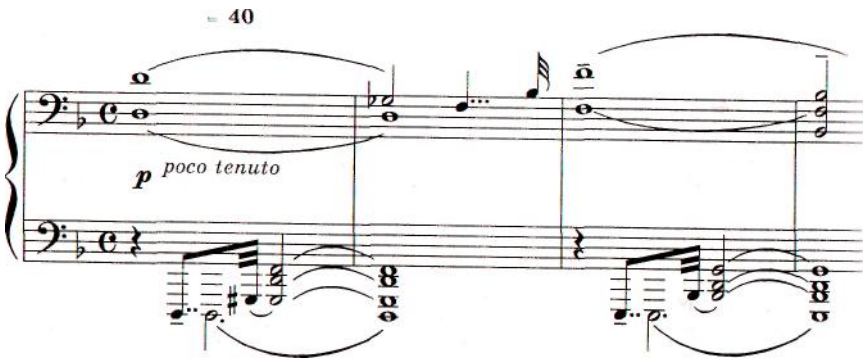
Акценти, що утворюються раптовим посиленням гучності звука називаються *динамічними.* Для їх позначення існують графічні знаки, які ставлять над нотними головками та штилями.

Підкреслення звука через раптове посилення гучності позначається маленькою зворотною вилочкою.

Рисочка над нотою інструментальної партії вказує на м'який акцент з точним дотриманням тривалості звука. Крім рисочок, вживають словесне позначення tenuto *(тенуто).*

Г. Свиридов. Партита для ф-но фа мінор, № 3

Largo = 40

Легкий уривчастий акцент, що записується крапками над або під нотами, називається staccato *(стакато).*

Різкий акцент позначається вертикальними *вилочками* над або під нотами:

Різкий, гострий, уривчастий акцент записується *клином*.

Динамічні акценти супроводжуються різними способами звуковидобування. Розчленованість або зв'язаність звуків при їх відтворенні називається *артикуляцією*.

Зв'язаний, поєднаний перехід одного звука в інший називається 1egato *(легато).* В нотному запису він позначається лігою:

До артикуляції належить і staccato. Різні види артикуляції у інструментів струнно-смичкової групи називають *штрихами*. Вони залежать від способу звуковидобування, а саме: смичком (archo), щипком (pizzicatto) та древком смичка (collegno).

Вибір динаміки та артикуляційних прийомів визначається змістом музичного твору і тісно пов'язаний з художнім задумом композитора і виконавця.

Література

Основна

1. *Побережна Г. І., Щериця Т. В.* Загальна теорія музики. К: Вища школа, 2004 - 303 с.
2. *Смаглій Г.А. Маловик Л.В.* Основи теорії музики.-Харків, 2004.
3. Музична енциклопедія, М., 1973—82
4. Музыкальный энциклопедический словарь. М., «Советская энциклопедия», 199
5. *ШипС. В.* Музична форма від звуку до стилю [Текст] : навч. посіб. / С.В. Шип. - К. : Заповіт, 1998. - 368 с. - ISBN 966-7272-21-4 : Б. ц
6. *Юцевич Ю. Є.*. Музика. Словник-довідник. — Тернопіль: «Навчальна книга — Богдан» 2003 р. ISBN 966-7924-10-6
7. Словник музичної термінології. — К. Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. — 112 с. — (Інститут української наукової мови Всеукраїнської академії наук; 1930)
8. *Гуменюк, А.* Інструментальна музика — Київ, Наукова думка, 1972
9. *Холопова В. Н.* Музыка как вид искусства, ISBN 5-8114-0334-8 (рос.)
10. *Чередниченко Т. В.* . Музыка в истории культуры, ISBN 5-87859-002-6 (рос.)
11. *Шип С. В.* Музична форма від звуку до стилю [Текст] : навч. посіб.
12. С. В. Шип. — К. : Заповіт, 1998. — 368 с. — ISBN 966-7272-21-4 : Б. Ц.